

11.5.2016

Dnro TAS/153/2016

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto
oikeusministerio@om.fi

Arviomuistio nimilain uudistamistarpeista OM 24/41/2015

Tasa-arvovaltuutettu on viranomainen, jonka tehtävänä on valvoa tasa-arvolain (609/1986) sekä ensisijaisesti syrjinnän kiellon ja syrjivän ilmoittelun kiellon noudattamista, aloittein, neuvoin ja ohjein edistää tasa-arvolain tarkoituksen toteuttamista, antaa tietoja tasa-arvolainsäädännöstä ja sen soveltamiskäytännöstä sekä seurata tasa-arvon toteutumista yhteiskuntaelämän eri aloilla.

Tasa-arvovaltuutettu on vastaanottanut oikeusministeriön lausuntopyynnön koskien arviomuistiota nimilain uudistamistarpeita. Lausunto on pyydetty jäsensääntämää arviomuistion numerointia noudattaen. Tasa-arvovaltuutettu kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu sen johdosta kohtia 5 ja 7 koskien seuraavaa:

5. Etunimien sukupuolisidonnaisuudesta luopumista ei ole ajankohtaista toteuttaa nimilain uudistamisen yhteydessä.*Nimi ja sukupuolten tasa-arvo*

Tasa-arvovaltuutettu huomauttaa, että sukupuolten välinen tasa-arvo ei kaikissa tilanteissa edellytä sukupuolierottelun häivyttämistä. Etunimien sukupuolisidonnaisuuden säilyttäminen nimilain yhtenä peruslähtökohtana ei ole ristiriidassa tasa-arvolain kanssa ottaen huomioon, että kotimaisessa nimistössä on myös nimiä, joita yleisesti käytetään molempien sukupuolten niminä. Tasa-arvovaltuutettu toteaa kuitenkin, että etunimien sukupuolisidonnaisuus ei saisi vaikeuttaa transihmisten ja intersukupuolisten mahdollisuutta tarvittaessa korjata etunimensä vastaamaan omaa sukupuoli-identiteettiään.

Tasa-arvolain viimeisimmässä uudistuksessa, joka tuli voimaan 1.1.2015, on vahvistettu, että kiellettyä välitöntä sukupuoleen perustuvaa syrjintää on eri asemaan asettaminen sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

Oikeus poiketa etunimen sukupuolisidonnaisuudesta

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että lasten kyseessä ollessa tulee ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu. Seuraavassa esitetyt huomiot koskevat aikuisia, jotka voivat itse päättää oman etunimensä muuttamisesta.

Arviomuistiossa todetaan (s. 17), että on perusteltua sallia poikkeukset pääsääntönä pidettävästä etunimien sukupuolisidonnaisuudesta ja selkeyttää sääntelyä siten, että henkilöllä, joka kokee kuuluvansa toiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmässä rekisteröity, on jatkossa lakiin kirjattu mahdollisuus muuttaa etunimensä sukupuoli-identiteettiään vastaavaksi. Aiemmin päteväksi syyksi poiketa etunimien sukupuolisidonnaisuudesta on katsottu hakeutuminen sukupuolen muuttamiseen tähtääviin tutkimuksiin (s. 13).

Muistiossa ei kuitenkaan tarkemmin avata sitä, millaiset poikkeukset tulevat jatkossa olemaan sallittuja ja millä perusteilla. Menettelyn etunimen muuttamiseksi oman sukupuoli-identiteetin mukaiseksi pitäisi olla mahdollisimman sujuva ja yhdenmukainen eri maistraateissa. Tätä edistäisi, että oikeudesta poiketa sukupuolisidonnaisuuden periaatteesta ja tämän oikeuden perusteista säädettäisiin nimilaissa.

Tasa-arvovaltuutettu haluaa tuoda esille, että kaikki nimenmuutosta hakevat transihmiset eivät välttämättä ole hakeutumassa tai edes halua hakeutua sukupuolen muuttamiseen tähtääviin tutkimuksiin tai hoitoihin. Pätevää syytä poiketa etunimen sukupuolisidonnaisuudesta ei tasa-arvovaltuutetun näkemyksen mukaan tulisikaan sitoa tutkimuksiin tai hoitoihin. Aikuisen ihmisen oman ilmoituksen pitäisi olla riittävä. Etunimellä tulisi saada ilmaista sitä identiteettiä, minkä kokee omaksi. Kuten muistion johdannossa on tuotu esille, nimen merkitys yksilöintivälineenä on vähentynyt henkilötunnuksen käytön korostumisen myötä.

Arviomuistiossa ei myöskään oteta kantaa siihen, olisiko jatkossa mahdollista ottaa etunimi, joka koostuu miehennimestä ja naisennimestä. Tasa-arvovaltuutetun tietoon on tuotu, että joillekin transihmisille tämä voisi olla elämää helpottava vaihtoehto. Joustavuus nimen valinnassa voisi tietyissä tapauksissa olla omiaan helpottamaan myös viranomaisten kanssa asiointia eikä tasa-arvovaltuutetun näkemyksen mukaan ole henkilöiden tunnistettavuuden tavoitteen vastainen.

7. On syytä pohtia, tulisiko kaksiosaisten sukunimien käyttö lapsille sallia tilanteissa, joissa lapsen vanhemmilla on eri sukunimi.

Arviomuistiossa lapsen sukunimen muodostamista vanhempien sukunimistä perustellaan sukupuolten tasa-arvolla. Tasa-arvovaltuutetun tietoon ei ole tullut, että sukunimen valinta koettaisiin tällä hetkellä tasa-arvo-ongelmaksi. Sukupuolten tasa-arvo ei lähtökohtaisesti edellytä vakiintuneen sukunimikäytännön muuttamista, vaikka joustavampi käytäntö sinänsä lisäisikin parien ja perheiden valinnanvapautta.

Jos kaksiosaisiin sukunimiin perustuva järjestelmä kuitenkin halutaan luoda, tasa-arvovaltuutettu huomauttaa, että kulttuureissa, joissa tällainen käytäntö on jo käytössä, lapsen nimi muodostuu yleensä isän isän sukunimestä ja äidin isän sukunimestä. Nimien periytymiskysymykseen ei arviomuistiossa oteta suoraa kantaa. Jotta Suomeen luotava uusi käytäntö olisi mahdollisimman joustava ja tasa-arvoinen, suositeltava vaihtoehto on tällöin, että henkilö, jonka sukunimi koostuu hänen äitinsä ja isänsä sukunimestä, voisi itse päättää, kumman nimistä haluaa periä lapsilleen.

Muilta osin arviomuistio ei anna aihetta huomioihin.

Tasa-arvovaltuutettu

Pirkko Mäkinen

Ylitarkastaja

Minni Leskinen

Lausunto on toimitettu sähköisesti lausunnonpyytäjälle.

